

SHARQ MUTAFAKKIRLARINING ASARLARI ORQALI O'QUVCHILARINING
DUNYOQARASHINI SHAKILLANTIRISH

Habibova Go'zal

Kimyo Xalqaro Universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10336421>

Annotatsiya. Maqolada Sharq mutafakkirlarining asarlari orqali o'quvchilarining dunyoqarashini shakillantirish, ijodiy faoliyatidagi ta'limtarbiyaga oid yondashuvlari, g'oyalari, qarashlarini yosh avlodning ongiga singdirishda tarbiya usullari va vositalarini o'rganish, hayotda ulardan to'g'ri foydalanish, ta'lim jarayonida tarbiyaning o'rni katta ekanligi, ta'limdan avval tarbiyaviy ta'limni uqtirish, tarbiya to'g'ri shakllantirilsa ta'lim sifatli bo'lishi va komil insonni tarbiyalash jamiyat uchun qanchalik zarurligi aks ettirilgan

Kalit so'zlar: Sharq mutafakkirlari, barkamol avlod tarbiyasi, inson, tarbiya turlari: aqliy, axloqiy, jismoniy, mehnat, estetik, shaxs, ta'lim, tarbiya.

SHAPING THE WORLD VIEW OF STUDENTS THROUGH THE WORKS OF
EASTERN THINKERS

Abstract. In the article, through the works of Eastern thinkers, we will study the educational methods and means of forming the worldview of our students, inculcating their approaches, ideas, and views in the minds of the young generation in their creative activities, their correct use in life, and the importance of education in the educational process. It is reflected that it has a great role, that educational education should be given before education, that education will be quality if education is formed correctly, and how necessary it is for society to educate a perfect person.

Key words: Eastern thinkers, education of a mature generation, human, types of education: mental, moral, physical, work, aesthetic, personality, education, upbringing.

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ТРУДЫ
ВОСТОЧНЫХ МЫСЛИТЕЛЕЙ

Аннотация. В статье через труды восточных мыслителей формирование мировоззрения учащихся, изучение образовательных подходов, идей, взглядов в сознании молодого поколения, их правильное использование в жизни, образовании отражено, что важна роль образования в этом процессе, что образовательное образование должно быть дано до образования, что образование будет качественным, если образование будет правильно сформировано, и насколько необходимо обществу воспитать идеального человека

Ключевые слова: восточные мыслители, воспитание зрелого поколения, человек, виды воспитания: умственное, нравственное, физическое, трудовое, эстетическое, личность, образование, воспитание.

O'zbekistonda ta'lim tizimini o'sib kelayotgan yosh avlod talablari asosida tashkil etish, uni jamiyat taraqqiyoti istiqbollari va jahon andozalariga javob bera oladigan darajada bo'lishini ta'minlash bugungi kunning dolzarb masalasidir. O'zbek xalqi o'zining uzoq tarixi davomida yaratilgan ta'lim-tarbiyaga oid boy merosga ega. Bundan tashqari, avlodlarda insonparvarlik, kamtarlik, mehnatsevarlik, do'stlik, iymon-e'tiqod, mehr-oqibat, odoblilik kabi umuminsoniy fazilatlarni shakllantirishning o'ziga xos tajribasini to'plagan. Bizga ma'lumki, ma'naviy-axloqiy fazilatlar hech qachon o'z-o'zidan vujudga kelmaydi, balki ularning kelib chiqishining haqiqiy manbai, ularni keltirib chiqargan sabablar va harakatga keltiradigan kuchlar mavjuddir. Zero, har qanday axloqiy qoidalar muayyan tarixiy zaruriyat natijasiga vujudga keladi va muayyan qonuniyat asosida rivojlanib boradi. Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari bu tajribaning shakllanishiga ulkan ta'sir ko'rsatgan.

Har bir xalqning ta'lim-tarbiyaga oid an'analari borki, ular pedagogik tafakkur taraqqiyotining asosi bo'lib xizmat qiladi va bola tarbiyasi haqidagi tasavvurlar va qarashlarni ifodalaydi. Tarbiya ham ota-onalarning burchi va farzandlarning haqqidir. "Tarbiya" so'zi arabcha "robba" fe'lidan olingan bo'lib, o'stirdi, ziyoda qildi, rioyasiga oldi, rahbarlik qildi va isloh qildi ma'nolarini bildiradi. Musulmon ulamolar "tarbiya"ni bir necha xil ta'rif qilganlar. Jumladan, imom Bayzoviy quyidagicha ta'riflaydi: Tarbiya birnarsani asta-sekin kamoliga etkazishdir". Rog'ib Asfihoniy tarbiyani quyidagicha ta'rif qiladi: "Tarbiya bir narsani bir holdan ikkinchi holga o'tkaza borib, batamomlik nuqtasiga etkazishdir. Tarbiyaning ma'nolaridan biri, insonning diniy, fikriy va axloqiy quvvatlarini uyg'unlik hamda muvozanat ila o'stirishdir".

Mashoyixlarning aytishlaricha: "Har bir millatning saodati, davlatlarning tinch va rohati yoshlarning yaxshi tarbiyasiga bog'liqdur". Shuningdek, taniqli o'zbek pedagogi Abdulla Avloniy "Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir" deya ta'kidlagan edi.

Abu Rayhon Beruniy insoniyat tarixida birinchilardan bo'lib bolalarni kichik yoshidan mehnat qilishga o'rgata borish, kattalar mehnatini e'zozlaydigan qilib tarbiyalash, bolani ilm va kasbga o'rgatish oilaning diqqat markazida bo'lishi kerakligi haqida fikr bildirgan. Alloma oilada boshlangan mehnat tarbiyasini maktabda ta'lim bilan birga hunar o'rgatishga bog'lab davom

ettirish lozimligini alohida ta'kidlagan. Ulug' mutafakkir mehnat va kasb-hunar vorislik asosida avlod-dan-avlodga meros bo'lib o'tishini sinchkovlik bilan o'rgangan va insonlarning hunarmandchilik faoliyatlarini yuqori baholagan.

Mahmud Qoshg'ariy "Devoni lug'atit turk" asarida —Ilmli, aqlli odamlarga yaxshilik qilib so'zlarini tingla. Ilmlarni, hunarlarni o'rganib, amalga oshirdi" deydi. Allomaning ushbu fikri kishilarni mehnat qilishga, yaxshilikka undaydi, yomonlikni qoralaydi. Ilm va hunar sohiblarini e'zozlab, kishilarni ulardan ibrat olishga chaqiradi. Bugungi kunda yosh avlodni milliy ma'naviy axloq-odob ananalari yordamida tarbiyalash, komil inson qilib o'stirishda sharqona odob-axloqqa tayanish borasida boshlangich sinflar dasturida ham alohida takidlanadi.

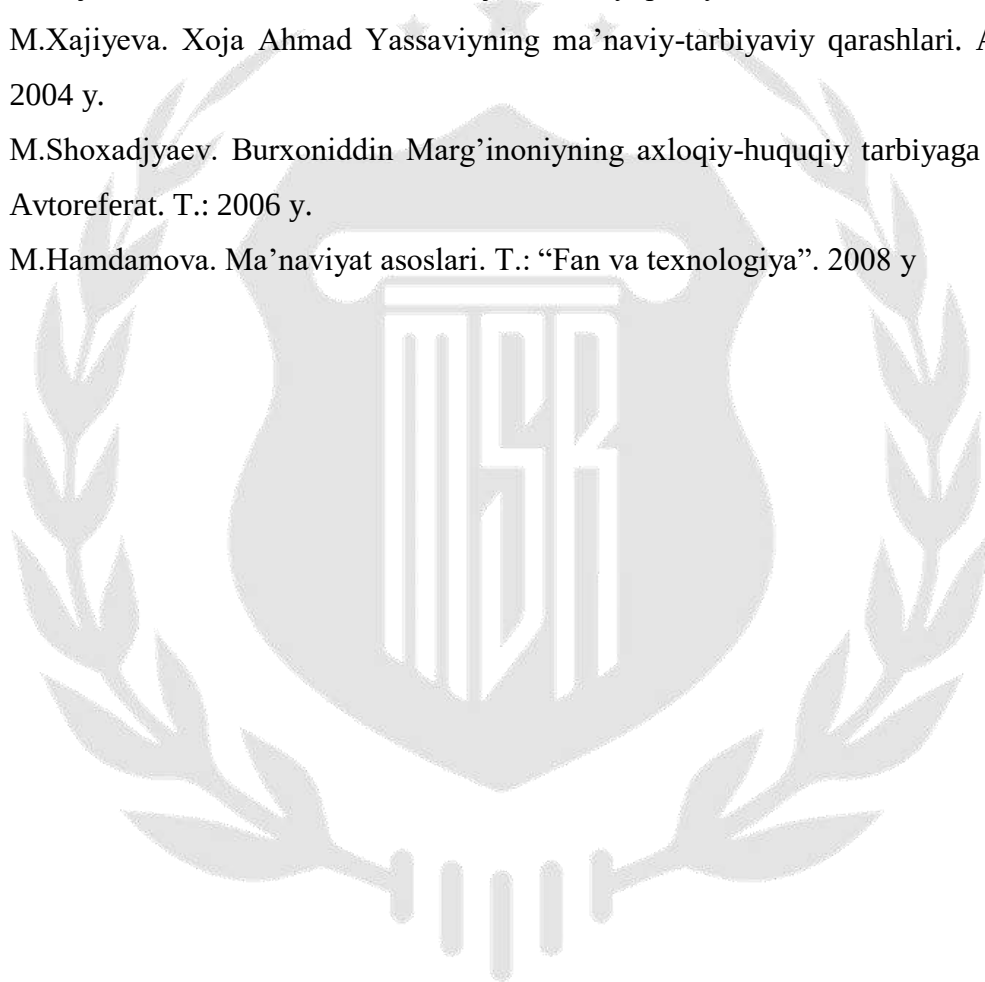
Abu Rayhon Beruniyning ta'lim berish kishi ruhiyatiga, qobiliyatiga mos, uni toliqtirmaydigan bo'lishiga e'tibor beradi va shunday yozadi: "Bizning maqsadimiz o'quvchini toliqtirib qo'ymaslikdir. Hadeb bir narsani o'qiy berish zerikarli bo'ladi va toqatni toq qiladi. Agar o'quvchi bir masaladan boshqa bir masalaga o'tib tursa, u xuddi turli-tuman bog'rog'larda sayr qilgandek bo'ladi, bir bog'dan o'tar-o'tmas, boshqa bog' boshlanadi. Kishi ularning hammasini ko'rgisi va tomosha qilgisi keladi. "Har bir yangi narsa rohat bag'ishlaydi" - deb behuda aytilmagan".

Muassasalarida yo'lga qo'yilayotgan ta'lim-tarbiya, xususan, ijtimoiy-gumanitar va tabiiy fanlar asoslari mohiyati bilan o'quvchilarni tanishtirish jarayonida O'zbekiston Respublikasining milliy istiqlol g'oyasi va mafkura asoslari to'g'risida ma'lumotlar berib borish, o'quvchilarda ularga nisbatan munosabatni shakllantirish samarali yo'l hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda badiiy adabiyotning, xalq og'zaki ijodining, ertaklarning, hikoya va qissalarning ahamiyati katta. Kelajagi buyuk davlatni barpo qilguvchi mamlakatning butun aholisi faqat tijorat, din, oldi-sotdi bilangina shug'ullanavermasdan eng avvalo ishlab chiqarishni, ilmfanni rivojlantirishi, dunyo tillarini bilishi, umuman ma'rifatga birinchi darajali e'tibor berish tufayligina ko'tarilish mumkinligini tushunish ham ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga kiradi. Shunday qilib, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish bir, ikki, uch kishi yoki bir necha guruh tomonidan bo'lmay, balki ko'pchilik, ijtimoiy fikr tomonidan bajariladigan ijtimoiy-tarixiy harakterdagi hodisadir. Demak, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish kishidan ko'p mehnat, malaka talab qiladigan murakkab, sarmashaqqat faoliyat sohasidir.

Xulosa qilib aytganda, buyuk islohotlar amalga oshirilayotgan O'zbekiston sharoitida mustaqil fikrlovchi yoshlarning bo'lishi davr taqozosidir, chunki shaxsiy dunyoqarashga ega bo'lgan insonlarga jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi muvaffaqiyatlarga erishishga qodir bo'ladilar.

REFERENCES

1. Sh.M.Mirziyoyev "Ma'naviy taraqqiyot" Ma'rifiy islohotlar va barkamol inson tarbiyasi. 261-bet Sh.M.Mirziyoyev "Ma'naviy taraqqiyot" Ta'lim – tarbiya : yangi: imkoniyatlar 211 bet.
2. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Baxtiyor oila. T.: "Hilol-nashr". 2013 y.
3. A.Haydarov. Inson kamoloti va milliy-ma'naviy qadriyatlar. T.: Muharrir, 2008 y.
4. M.Xajiyeva. Xoja Ahmad Yassaviyning ma'naviy-tarbiyaviy qarashlari. Avtoreferat. T.: 2004 y.
5. M.Shoxadjayev. Burxoniddin Marg'inoniyning axloqiy-huquqiy tarbiyaga oid qarashlari. Avtoreferat. T.: 2006 y.
6. M.Hamdanova. Ma'naviyat asoslari. T.: "Fan va texnologiya". 2008 y

MODERN SCIENCE
& RESEARCH